

Огњен М. Куртеш¹
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале

ПОГЛЕД КРОЗ ЛИНГВИСТИЧКУ ПРИЗМУ

Babić, Željka (2018), *Prozor u predgrađu: pogled kroz lingvističko okno*, Banja Luka: Filološki fakultet.

У издању Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци 2018. године објављена је пажње вриједна монографија *Прозор у предграђу: поглед кроз лингвистичко окно* проф. др Жељке Бабић. Професорка Бабић је редовни професор на Катедри за англистику на Филолошком факултету Универзитета у Бањој Луци. Монографија се састоји од дванаест поглавља, библиографије, индекса и података о аутору.

Хронолошки прво поглавље у књизи, *Превод савремене поезије кроз лингвистичку призму*, бави се истраживањем превода *Осам савремених америчких пјесника*, које је приредио проф. др Петар Пенда. Професорка Бабић исправно уочава да се у посљедње вријеме књижевном преводу приступа „као бинарној опозицији добро-лоше” (стр. 5), те да у први план критичари превода стављају лексику или граматичку структуру. За превод *Осам савремених америчких пјесника*, професорка Бабић на првом мјесту наводи да се ради о успјешном преводу, али и о одважности универзитетског професора који је својим подухватом обогатио изучавање поменутих пјесника и сопственим идејама о превођењу поезије, „поставивиши себе у центар критике, и дајући властити примјер преводилачког модела” (стр. 6). За преводилачки подухват, у конкретном случају савремене поезија на енглеском језику, професорка Бабић примјећује да се, по правилу, ради о процесу који је деликатан и ризичан (стр. 6). Деликатност и ризичност коју помиње професорка Бабић познате су одреднице свим оним приређивачима који су се макар једном упустили у преводилачки посао и сусрели са свим, понекад непремостивим, препрекама које овај посао (неки би рекли и занат) подразумејива. Превођење поезије посебан је изазов, будући да често захтијева превођење вишеструких слојева, и потребу да се паралелно са дословним превођењем води рачуна о многим

другим, веома важним, сегментима, попут риме и/или пјесничких слика. То је, ваљда, један од разлога зашто се на нашем говорном подручју посљедњих година појављују скоро искључиво прозни преводи, док поезија, често неоправдано, остаје занемарена када су преводилачки подухвати у питању.

Један од феномена који привлачи пажњу професорке Бабић у анализи превода јесте блискост културе језика извора и културе језика циља, кроз праћење психолингвистичких обриса на нивоу посебног вокабулара и лексичко-граматичких структура. Такође, аутор посебну пажњу посвећује одлукама које је преводилац доносио у процесу превођења, али истовремено и сагледавању транслатолошких процеса кроз које преводилац пролази. Професорка Бабић успјешно реконструише све процесе који се тичу избора структура и ријечи у преводу, а захваљујући и примјени синхронијске анализе, успјешно препознаје и означава есенцијалне психолошке процесе кроз које преводилац пролази. Професорка Бабић се бави и питањем употребе фуснота у процесу превођења, наводећи да фусноте показују самонадгледање (стр. 18), које је присутно на свјесном и несвјесном нивоу. У случају конкретног превода, аутор долази до закључка: „Оно што је од изузетне важности јесте чињеница да је преводиоцу било важније да допусти читаоцима да уживају у поезији него да им представи сва могућа објашњења” (стр. 18). У овој чињеници професорка Бабић види свјесну, вриједну хвале, одлуку преводиоца, да се прикаже сопствено трагање за значењем и интерпретацијом.

Професорка Бабић у суштини преводилачког подухвата неизоставно увиђа чињеницу да је сваки превод, без сумње, „обојен културолошким бојама свих искустава која су саставни дио преводичеве личности” (стр. 27), и закључује да је један од најважнијих постулата у процесу превођења тај да преводилац остане вјеран самом себи и властитом систему успостављеном у оквирима преводилачке праксе, те да тако остаје вјеран читаоцу и аутору текста на језику извору.

У наредном поглављу, *Разоткривање превода*, професорка Бабић уочава тенденцију да се, усљед развоја технологије, наука о превођењу оставља по страни када је у питању приступ превођењу, и да се, често, тежиште ставља на однос броја преведених страна и времена утрошеног за тај превод, наглашавајући да коначни производ тог и таквог процеса јесте производ прије него књижевни превод. Корпус истраживања у овом раду је познати роман Џ. Лахири *Имењак* и његов превод на српски језик. Професорка Бабић појашњава да је одабир корпуса занимљив за истраживање, из простог разлога што сам оригинал садржи низ културолошких слојева када су у питању и језик и ликови

романа. Рад даје интересантан увид и у „истраживање појма другости у преводу” (стр. 41), уз напомену да се другост може пронаћи у самом оригиналу, а затим и у преводу. Истовремено, у раду се поставља и веома важно питање да ли је потребно, односно „дозвољено тумачити и културу у језику циљу и на тај начин у потпуности одступити од оригинала?” (стр. 52). Сprovedено истраживање показало је, између осталог, да је улога преводица као тумача веома комплексна и да се у процесу превођења може тумачити и сама култура.

Поглавље *Превод, култура, глас* указује и на јединственост и „неописиву везу која постоји између текстова на језику извору и језику циљу” (стр. 72), те улогу преводица, који може имати улогу у превођењу и културолошких и других текстуалних слојева на језику извору. Са друге стране, рад *Примијењена „језикокултура”* између осталог поставља суштинска питања везана за блиску будућност, али и културу уопште. Прецизније, ауторка поставља важна питања везана за процес трансформације језика, као неизоставног и пратећег фактора промјене цјелукупне културе.

Језичко профилисање аутора наслов је веома знаимљивог поглавља које се бави истраживањем језика научнофантастичних романа, гласова у роману, те појмова *сајберпанк* и *сајберкултура* (стр. 100). Такође, ауторка кроз анализу корпуса уочава да је писцу Вилијаму Гибсону пошло за руком да допринос „унапређењу лексичког система сајберјезика кроз креативни приступ творби сложеница” (стр. 115). *Поетско у преводу* је поглавље које се бави преводом поезије кроз психолингвистичку анализу. Како професорка Бабић наводи, тај процес означава да ће се истраживач дате проблематике неминовно наћи пред многим изазовима, мислећи између осталог и на лични допринос у преиспитивању постулата транслатолошке праксе као и саме науке о превођењу. На корпусу *Осам савремених британских пјесника*, који је приредила проф. др Татјана Бијелић, аутор проналази психолингвистичке трагове у тексту на језику циљу. У преводу се уочава праћење метрике, ток стиха, али не и дословно лезичко пресликавање (стр. 139), те наводи да је ово један од примјера превода у којем је преводилац сасвим видљив те „уноси властиту поетику у преведени текст, не мијењајући начин линеарне обраде информација присутних у разумијевању информација на језику извору” (стр. 139).

Поглавље *Сајберјезик наш насумични* бави се, између осталог, и анализом српског језика на интернетским форумима и питањем да ли тај језик, попут енглеског, карактеришу посебне морфолошке и синтаксичке одлике које га чине различитим од стандарда. Резултати истраживања указују на то да је тешко доћи до генерализованих закључака, али и да се језик форума свакако разликује

од осталих облика комуникације. Заједнички параметри српског и енглеског језика који се користи на форумима је, како уочава проф. др Жељка Бабић, употреба реченица у активу. Са друге стране, под утицајем енглеског језика, у медијима је све чешћа употреба пасива, док се та тенденција не уочава у језику на интернетским форумима. Разматрајући тенденције борбе против страних утицаја на језик, професорка Бабић уочава и то да корисници интернетских форума у све већој мјери користе мјешавину енглеског и српског језика, односно *англосрпски*. Занимљиво је да употреба англосрпског није примарно везана за припаднике млађих генерација, већ постаје пракса којој подлијежу све старосне групе подједнако.

Да ли смо пристојни на страном језику?: структурално-социолингвистички приступ наслов је ништа мање занимљивог поглавља, у коме се врши разграничење између жаргонизма и вулгаризма, а као главна препрека у овом поступку намеће се културолошка свијест. У оквиру овог поглавља, професорка Бабић скреће пажњу на актуелни тренд „објави или нестани” (*Publish or perish*) (стр. 162), који је полако али сигурно стигао и на наше говорно подручје. Као директна посљедица новог тренда јавља се реалност да смо евидентно суочени са нескладом између истраживачких тема и потреба истраживача.

У поглављу *Бинарне релације и родна маркираност* професорка Бабић наглашава „важност истицања употребе родно-немаркираног језика, поготову када је у питању коришћење замјенице” (стр. 198). Такође, аутор износи и запажање да се борба за језик већ одавно пренијела и у политичку сферу, те наглашава да је једна од примарних функција овог рада и то да послужи као полазна тачка за будућа истраживања када је у питању однос говорника енглеског језика као страног према овом питању. Наредно поглавље, *Мјесни прилози у енглеском језику у функцији адјункта*, након детаљне анализе корпуса, доноси закључак да мјесни прилози и даље имају велику фреквенцију коришћења (стр. 225). Истовремено, истраживање указује на неопходност нове, свеобухватније анализе прилога за мјесто у енглеском језику, будући да управо они показују тенденцију све чешће употребе (стр. 225).

Творбени међујезички трансфер бави се статусом и значајем енглеског језика у нашој земљи, а након спроведеног истраживања намеће се закључак да је неопходно истражити и утицај енглеског на све језичке структуре. Такође, у раду се поставља питање о статусу акронима и скраћеница, којих је у Босни и Херцеговини, усљед историјских околности, прилично много. Хронолошки посљедње поглавље у књизи, *Интердисциплинарност и мултикултуралност у пракси: културолошки одговорна педагогија у настави језика*, у фокус ставља

однос наставника и савремених метода и приступа. Такође, у раду се постављају есенцијална питања, попут: „да ли је културу могуће предавати? Да ли је уопште и потребно постављати питање о могућности предавања и укључивања у наставну праксу нечега што представља неодвојиви дио језичких и књижевних истраживања?” (стр. 272).

Монографија *Прозор у предграђу: поглед кроз лингвистичко окно* представља значајан допринос изучавању енглеског језика и лингвистике уопште. Али, не само то. Ова монографија вриједан је извор свим истраживачима који се баве превођењем, културом, као и наставницима, професорима и широј читалачкој публици, будући да интердисциплинарност свих спроведених истраживања омогућава употребу добијених резултата не само на пољу англистичке лингвистике. У монографији су веома живописно постављена кључна питања о природи и улози превода и преводиоца, указано је на (не)могућност превода и тумачења културе у преводачком подухвату, дате су неизоставне смјернице и примарни постулати превођења. Веома поетични наслови поглавља привлаче читалачку пажњу и буде знатижељу, читалачку и истраживачку, чак и онда када читаоцима није сасвим блиска наука о језику. Сасвим смо сигурни да ће ова научна монографија бити неизоставни приручник онима који се одваже да крену веома неизвјесним и често тешко проходним путем преводачког позива.